

NIEUWSBRIEF 101

Een uitgave van de Stichting Drukwerk in de Marge, postbus 16477, 1001 RN Amsterdam

Bestuursmededelingen

Boekkunstbeurs 2002

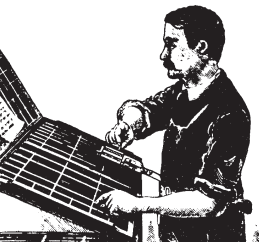
Zoals al eerder meegedeeld zal de Boekkunstbeurs 2002 op 5 en 6 oktober plaatsvinden in de Pieterskerk te Leiden. Hoewel er nog heel wat tijd te gaan is voor het zover is, kan men toch nu al opgeven of men een kraam wil bezetten. En dit – om vergissingen te voorkomen – alleen schriftelijk of per email aan Jan Keijser die de indelingsklus zal moeten klaren. Geeft u duidelijk aan of u (en dat hebben we natuurlijk het liefst) beide dagen aanwezig zult zijn of alleen op zaterdag, dan wel op zondag, of u behoefte heeft aan een scherm achter uw tafel om wat planomateriaal op te showen en of u per se naast een bepaald iemand wilt staan in verband met gedeeld toezicht op de handel. Adres: Leidse Slootweg 4, 2481 KH Woubrugge, email: gjkeijser@cs.com

Inventarisatieronde

Het bestuur ondersteunt de oproep deel te nemen aan de nieuwe inventarisatieronde. Het is voor ons allen van groot belang te weten wie zich actief met drukken bezighoudt (ongeacht of dat in een grafisch centrum of in eigen werkplaats is), wat voor persen men heeft; welk lettermateriaal aanwezig is, etc. De uitkomsten van de inventarisatie zijn ook van essentieel belang voor de website. Het overzicht van drukkers, hun persen en letters wordt automatisch gegenereerd uit de database van de Werkgroep en het is voor de webbeheerder praktisch ondoenlijk om ook persen in het overzicht op te nemen die niet volgens de regels der kunst in de inventarisatie zijn verwerkt. Dus neem allemaal de tijd het formulier zo compleet mogelijk in te vullen.

Koppermaandag 2003

Traditioneel kunnen de contribuanten aan het begin van ieder jaar een speciale koppermaandagdruk tegemoet zien. Het valt niet altijd mee om hiervoor een drukker te strikken, want de gevraagde oplage is natuurlijk niet gering. Echter, voor 2003 staat Dick Wessels reeds in de startblokken om iets heel moois voor u te drukken. Intussen heeft het groepje drukkers dat voor Nieuwsbrief nr. 100 onder de naam Corps 8 die mooie Bloembijdrage verzorgde, het plan opgevat om met zoveel mogelijk drukkers een ‘Koppermaandagprentenboek’ te maken. Dat is een initiatief dat het bestuur uiteraard van harte wil ondersteunen, want dat betekent dat wij allemaal begin vol-

gend jaar dubbel in de prijzen zullen vallen. Wij zijn benieuwd hoeveel drukkers die uitdaging aandurven.

Website

Het beladen woord is hierboven al een keer gevallen want de met zoveel trots in de vorige Nieuwsbrief aangekondigde site is nog steeds niet op drukkersindemarge.nl te bewonderen.

Dit heeft alles te maken met onwil van een niet met name te noemen provider om de site via zijn net door te geven. Deze onbereikbaarheid werkt uiteraard niet stimulerend op het verder uitbouwen van de ons plekje op het wereldwijde web. Maar niet getreurd: als u achter uw computer het volgende adres intikt kunt u alsnog genieten van het werk van Jan Molendijk; zo gauw ons 'eigen' adres werkt zal daarvan melding gemaakt worden: <http://janmolendijk.brinkster.net>.

Projecten

Een omslag

Het nieuwe formaat van de Nieuwsbrief brengt nog een verandering met zich mee: vanaf nummer 101 krijgt de Nieuwsbrief een omslag. Dit vraagt om medewerking van de contribuanten. Wie biedt zich aan een omslag te drukken? Formaat A4, uitvoering en (eventuele) tekst geheel naar eigen goeddunken.

Voor mensen die opzien tegen het drukken van een oplage van 550 stuks: de stichting is in het bezit van een British Thompson degelautomaat, die ons geschonken is door Ad Hoogendoorn uit Haarlem (zie Nieuwsbrief 99bis). Deze pers staat in het Veem in Amsterdam. Neem in elk geval contact op als u plannen in deze richting heeft. De coördinatie is in handen van de redactie.

Pastei (Alex Barbaix) bijt het spits af, de Klaproos (Marja Scholtens) heeft zich aangeboden voor nummer 102. Wie volgt?

Koppermaandagprentenboek?

Nieuwsbrief 100 moest iets speciaals worden en dat is meer dan gelukt door de vele bijlagen die konden worden ingestoken. Onder de gelegenheidsnaam Corps 8 hebben wij toen een productie verzorgd rond de dichter Jacques Bloem. Die samenwerking is ons zo goed bevallen dat wij op zoek zijn gegaan naar een nieuw project waarvan alle contribuanten zouden kunnen genieten. De keuze is gevallen op Koppermaandag, de gelegenheid bij uitstek om elkaar met een fraai stuk drukwerk te verrassen.

Maar wij willen dit project niet exclusief houden: iedere drukker die de uitdaging zoekt om een grote oplage tot stand te brengen, is van harte welkom om zich bij ons aan te sluiten.

Natuurlijk moeten er bij zo'n megaklus wel een paar afspraken gemaakt worden. Dit te meer omdat wij het resultaat van het gezwoeg achter trapdegels en cilinderpersen op een mooie uniforme manier willen presenteren: ofwel in een map als het aantal deelnemende drukkers gering blijft, ofwel in een met schroeven bijeengehouden boekwerk voorzien van platten als er veel animo is voor de deelname.

Wat wordt er van u verwacht:

- Een blad te drukken van 21 cm hoog en 23 cm breed, waarbij de aan de linkerzijde een strook van 2 cm onbedrukt moet blijven voor het inbinden.
 - Wat het papier betreft kunt u twee dingen doen.
 1. Eigen papier gebruiken. Om een beetje aardig boekwerk te krijgen is het dan wel van belang dat u niet al te dun papier neemt. 120 grams lijkt ons geschikt.
 2. U kunt het echter ook veel simpeler doen en laten weten dat u graag een stapel blanco papier van de stichting krijgt.
 - De oplage zal iets boven de 500 liggen en is mede afhankelijk van het aantal deelnemende drukkers: er moeten immers genoeg exemplaren komen om alle contribuanten blij te maken en daarnaast vindt u het als drukker waarschijnlijk wel leuk om over enkele extra exemplaren te beschikken.
 - In verband met de afwerking van het geheel moet uw bijdrage uiterlijk 1 (één) december 2002 bij het hieronder vermelde adres zijn ingeleverd.
- Corps 8 zorgt voor de verdere afwerking, het verzend klaarmaken én posten.

Voelt u zich aangesproken door dit plannetje en beginnen uw handen al te jeuken? Vast wel! Laat dat dan uiterlijk 1 augustus (maar eerder mag best...) weten aan Kees Baart, Leeghwaterstraat 44, 2132 ST Hoofddorp, 023-5616777 (email: postbin@baart.demon.nl) en geef daarbij ook aan of u zelf nog leuk papier heeft liggen of graag een partijtje van de grote hoop wilt hebben.

Voorheen Corps 8, nu Corps ...: Kees Baart, Dick Berendes, Dirk Engelen, Arnold van Kessel, Gerard Post van der Molen, Thijs Weststrate, Silvia Zwaaneveldt, Jos van der Zee.

Techniek

Transport van persen

Een klein tikje met de hijsarm van de vrachtwagen was voldoende om de gietijzeren deksel van mijn Velox te laten breken. Dit transport had ik via een aannemer met een vrachtwagen met laadarm geregeld. De laadarm moest dicht boven de pers komen en daarbij raakte hij het deksel van de inktbak. Jammer, de rest verliep zonder problemen.

Van deze ervaring heb ik bij latere transporten van drukpersen gebruik gemaakt. Ik zal wat transporten, die ik zelf geregeld heb, beschrijven.

Mijn eerste pers, een Chandler & Price trapdegel, moest ik uit Driehuis naar Amsterdam vervoeren. Allereerst verwijderde ik het vlieg wiel. De volgende stap was de degelpers op een pallet plaatsen en met een palletwagen door de achtertuin naar de aanhanger rijden. De aanhanger zette ik met de achterkant schuin naar beneden. De pers kon nu vanaf de pallet direct de aanhanger ingeschoven worden. In de aanhanger is de pers met spanbanden stevig met de ratel vastgezet, om schuiven en kantelen te voorkomen.

Mijn drukkerij is in het souterrain. Over de traptreden waren balken gelegd, zo kon de pers naar beneden geschoven worden. Om alles onder controle te kunnen houden heb ik aan de pers een touw bevestigd. Zo kon het schuiven, indien nodig, gestopt worden. Het bovenste vaste punt was een ‘Amsterdammertje’, die als bolder diende.

Een wat ingewikkelder transport was het verhuizen van een Hohner degelpers. De pers stond op een zolder in Monster en moest naar De Rietveld Academie in Amsterdam. Deze klus heb ik samen met Alex Barbaix en twee van zijn studenten geklaard. De plaats waar de pers stond was alleen toegankelijk via een laag gat in de muur, plusminus 1 meter hoog, daarna een wenteltrap en twee gewone rechte trappen naar beneden. Allereerst heeft Alex met zijn studenten de pers gedemonteerd. Ik had voor de zwaardere onderdelen een takelplan opgesteld. Onder het schuine dak had ik met steigerbuizen een constructie gemaakt waaraan ik de rateltakel (capaciteit 500 kg.) kon bevestigen. Op een dikke multiplexplaat, die over het trapgat gelegd was, kon vervolgens het zware fundament geplaatst worden. Nu kon dit onderdeel eerst 5 cm omhoog getakeld worden, zodat de plaat weggeschoven kon worden. De volgende fase was het spannende laten zakken van deze last. De houten trap hadden wij eerst van beschermende planken voorzien om beschadiging te voorkomen. Een lastig onderdeel van het laten zakken was de bocht die genomen

moest worden. Met touwen werd de last in de goede richting gedirigeerd. Uit veiligheidsoverweging mocht niemand onder het zware fundament gaan staan. Omdat de takelketting te kort is om het zakken in een keer te doen, was een tussenstop nodig.

Met een extra ketting werd de last in een tussenstand opgehangen. Daarna kon de takel halverwege opgehangen worden om vervolgens het dalen te voltooien. Dit onderdeel heeft ons de nodige adrenaline gekost, maar alles verliep uitstekend. De twee rechte trappen waren eenvoudig te nemen. De kleine onderdelen konden we handmatig naar beneden dragen.

Voor het transport had ik een grote Fiat Ducato gehuurd. In Amsterdam was alles simpel op pallets te plaatsen en naar het atelier te vervoeren.

Alex heeft later de montage weer verzorgd.

Als laatste beschrijf ik het transport van een Korrex Berlin proefpers van Veenendaal naar Amsterdam. Om alles hanteerbaar te maken had ik een demontageplan gemaakt. De cilinder wilde ik van de pers halen. Met de hand is dat lastig, omdat de cilinder van de tandradbaan gerold moet worden en op een punt komt waar je direct het volle gewicht moet hanteren. Ik bedacht een verrijdbare steiger, die recht boven de cilinder gemanoeuvreerd kon worden. Met een rateltakel kon zo met uiterste precisie de cilinder losgekoppeld worden van het fundament. Om later het monteren makkelijk te maken bracht ik met vetkrijt een markering aan. De cilinder vervolgens op een pallet geplaatst en met spanbanden goed vastgezet.

Het fundament met een koevoet en blokken omhoog gebracht, zodat een pallet eronder geschoven kon worden. Het Korrex-onderstel kon nu, na verwijdering van de voordeur, naar buiten gereden worden met een pompwagen. Ik had rijplaten gemaakt om de drempel te nemen. Het laden ging gemakkelijk in de bestelwagen met laadklep van een ton. Bij het rijden en omhoogheffen moet het onderstel in evenwicht gehouden worden door mijn verhuishulpen Alex en Kees. Hier is weinig kracht voor nodig, maar dit is wel van belang om het kantelen, vanwege het hoge zwaartepunt, te voorkomen. Ook het vastzetten in de bestelauto moet secuur gedaan worden. Meestal is de bestelauto van latten voorzien, waaraan de spanbanden vastgemaakt kunnen worden.

In Amsterdam weer de glijbalken naar beneden gemaakt, zoals bij de verhuizing van de Chandler & Price. Nu was het zelfs nodig, vanwege het zware gewicht, groene zeep te gebruiken om het glijden te vergemakkelijken.

De meeste hulpmiddelen voor een transport zijn te huur, zoals bestelauto, pompwagen, takel en steiger. Blokken van diverse afmetingen kun je bij houthandels vaak voor niets afhalen. Bij veel bedrijven zijn wegwerppallets te leen of kunnen voor niets meegenomen worden.

Bij het zelf verzorgen van een transport moet wel overwogen worden dat het risico van verwonding en schade voor eigen rekening zijn.

Het bedenken van een transportplan vind ik een uitdaging. Ik ben altijd bereid mee te helpen naar het zoeken van een oplossing.

Arnold van Kessel

Inventarisatie

In 1997 en 1999 zijn inventarisaties georganiseerd om elkaar te informeren over wie met wat voor materialen actief is binnen de Stichting.

Inmiddels hebben veel mutaties plaatsgevonden. De database is daarom aan een grondige onderhoudsbeurt toe. Een derde inventarisatie is voorbereid en in opzet vereenvoudigd. Verder zijn enkele nieuwe zaken opgenomen. Zo wordt o.a. gevraagd welke technieken men toepast, waaronder tevens digitale technieken (zetten, scannen, printen) verstaan worden. Verder wordt gepoogd zogenaamde 'gastdrukkers' in kaart te brengen.

De gegevens worden verwerkt in de vervolgrapportage *Tot de laatste bout* en gebruikt voor herziening van de overzichten van margedrukkers in het *Vademecum*.

Wij hopen op enthousiaste deelname: vul het formulier spoedig in en stuur het op.

Stellen van (nieuwe) rollen bij degel en cilinder

Nieuwe rollen besteld met de Rollenactie? Het is belangrijk om de nieuwe rollen zorgvuldig te stellen in je pers, vóórdat je er mee gaat drukken! Maar dat is niet alleen voor nieuwe rollen van belang: het stellen van rollen is altijd van grote invloed op het drukresultaat. Daarom nu een derde praktijkbijeenkomst (bij voldoende belangstelling) op zaterdag 13 juli 2002 van 13.30–20.00 uur bij De Ammoniet, G. Doustraat 4, 2311 XP, Leiden. Chris Schultz en Tjitze Mast begeisteren ons met hun jarenlange kennis op dit punt.

Aspecten die aan de orde komen: beoordelen van de rollen, inkt & rollen, letterhoogte & looplijsten, rollenklossen, toestellen, leggerdikte en -samenstelling, paralleliteit stelling (verticaal, horizontaal), inktbakstelling, stelling likrol, opbouw drukspanning, toepassing stelgereedschap. Gedemonstreerd en geoefend wordt met een FAG-proefpers, een Victoria degel en een zojuist volledig gerestaurerde trapdegel. Je kan ook specifiek stelgereedschap bestellen (stelpenningen, leggermallen, hoogtemeters). Tjitze Mast kan die op maat voor je pers maken. We sluiten af met een gezamenlijke maaltijd. Maximum aantal deelnemers 10. Plaatsing in volgorde van aanmelding. Deelname per persoon incl. koffie, kaas, wijn en maaltijd: € 30. Inlichtingen en aanmeldingen bij Gerard Post van der Molen.

Rollenactie 2002

Met AKB Longs zijn afspraken gemaakt voor de vijfde rollenactie. Inlichtingen: de heer C. Rotteveel (production manager), tel. 071-579 1506.

Prijzen

Door gestegen grondstoffenrijzen zijn de prijzen voor rubber rollen met 3% verhoogd. Iedere margedrukker ontvangt bij een opdracht voor het herbekleden van rollen 10% korting op de geldende prijzen. Tijdens de jaarlijkse rollenactie biedt AKB Longs bovendien een extra kwantumkorting van 2,5%, 5% of 7,5%. Tot nu toe bedroeg de korting steeds 17,5%. We starten ook deze keer met 10% en afhankelijk van het totaal aantal bestellingen ontvangen we 12,5%, 15% of 17,5% korting. Hieronder enkele richtprijzen die AKB Longs inschatte op basis van leveringen in de eerdere acties. Rollen van oude persen van één perstype kunnen verschillen vertonen. De vermelde prijzen zijn aangepast aan het prijspeil van 2002. Let op: Alle prijzen zijn excl. 19% btw, afgerond op € 2,50.

Soort pers	Formaat rol A – B x D/E mm*	Prijs zonder korting	Prijs met 17,5% korting**
Adana 8/5	286 – 220 x 11/28	40,00	33,00
Trapdegel***	X – 310 x 12/38	60,00	49,50
Victoria degel	568 – 457 x 25/48	80,00	66,00
Korrex Hannover	680 – 495 x 23/52	90,00	75,00
Korrex Berlin Spec.	685 – 510 x 55/74	110,00	91,00

* Zie het bestelformulier.

** Bij voldoende bestellingen.

*** Gemiddelde afmetingen en prijzen.

Herbekleden resp. reparatie van oude hand- en machinerollen (zie het afzonderlijke bestelformulier van AKB Longs)

Bij veel oude handrollen is de ophanging in de beugel defect of zijn eventuele 'pootjes' afgebroken. Tjitze is in staat vervangende assen te maken, de beugel te repareren en eventueel weer pootjes aan te lassen (ook aluminium!). AKB Longs kan de rollen bekleden met rubber van de juiste hardheid (iets zachter dan bij degel- en cilinderpersen). Ook zijn de handvatten soms te repareren en in ieder geval te vervangen. Wil je een of meer handrollen weer in uitstekende staat laten brengen, dan kun je contact opnemen met de Werkgroep. Wanneer alleen maar de kern van de handrol(len) herbekleed moet worden, dan kun je gewoon meedoen met de rollenactie.

Periode

Als actieperiode geldt augustus-september. AKB Longs wil voor een goede planning graag vooraf weten wat er ingeleverd gaat worden. De volgende data gelden:

- bestelling doorgeven aan AKB Longs: week 30/31 (22 juli–2 augustus).
- inleveren rollen: week 32–35 (5–30 augustus) bij AKB Longs bv
- uitlevering rollen (door AKB Longs): week 36–37 (2–13 september).

Voor het doorgeven van de bestelling kun je jouw Bestelformulieren AKB faxen (071-5766901) of kopieën opsturen (Postbus 57, 2300 AB Leiden, t.a.v. de heer C. Rotteveel). Voor elke rol moet je een formulier invullen en bij inlevering aan de betreffende rol bevestigen. Mochten bepaalde data niet uitkomen, dan kun je in overleg met de heer CRotteveel andere afspraken maken (071-5791506).

Bestelling

Je dient per rol een rollenformulier bij te voegen. Kopiëer daarom het bijgevoegde bestelformulier en vul het nauwkeurig en vooral ook leesbaar in (blokletters). Geef duidelijk aan of het een degel-, cilinder- of handrol betreft: voor deze typen worden onderling verschillende ‘hardingen’ rubber toegepast.

Ieder is zelf verantwoordelijk voor de specificaties van de rollen op het formulier. Rollen kunnen gezwollen zijn, maar ook versleten. Belangrijk is daarom het vaststellen van de vereiste dikte van de rol. Bij degels is dat eenvoudig: de dikte van de rollenklossen, maar bij cilinderpersen is dat wat lastiger, hoewel je nieuwe rollen natuurlijk moet stellen waardoor je eventuele afwijkingen compenseert. Probeer bij twijfel met elkaar de juiste specificaties te achterhalen (een ingang biedt het Vademecum). Van sommige historische persen beschikt AKB Longs over specificaties en daarnaast registreert AKB Longs de formaatgegevens die de margedrukkers opgeven.

Ook de harde rol van tafelproefpersen kan opnieuw bekleed worden, maar ook is het mogelijk om (i.p.v. herbekleding) zo’n rol iets af te slijpen: je kunt dan ook weer een tijd vooruit. Dat is goedkoper en het dikteverlies kun je compenseren met je legger. Voor prijsopgave daarvan kun je contact opnemen met de heer Rotteveel. Ten slotte kan AKB Longs spindels (assen) draaien (volgens nauwkeurig op te geven specificaties), maar de Werkgroep kan ze ook voor je maken. Op die manier kun je eventueel een tweede set rollen bij je pers krijgen (bijvoorbeeld voor kleurwerk).

Productie & aflevering

AKB Longs stript al het oude rubber volledig van de spindels, controleert de as op paralleliteit en kijkt de astappen na. Als laatste bewerking worden de rollen na

bekleding geslepen en wordt ook de oppervlakte van de rollen elektronisch op paralleliteit gecontroleerd.

AKB Longs verzendt de herbeklede rollen (verzekerd vervoer, verzendkosten inbegrepen in de nota). Je kunt de rollen ook zelf ophalen, maar dat moet je dan wel vooraf aan AKB Longs opgeven bij de bestelling.

Betaling

Diegenen die voor de eerste keer rollen door AKB Longs laten herbekleden, moeten volgens de bedrijfsregels vóór aflevering de nota voldoen. Betaal daarom zo snel mogelijk nadat je de nota ontvangen hebt. Diegenen die al eerder bij AKB Longs bestelden, zijn als klant bekend en kunnen op rekening geleverd krijgen.

Betalingsconditie: binnen 30 dagen.

AKB Longs geeft één jaar garantie op de rollen, onder voorbehoud van normaal gebruik. De Werkgroep Techniek & Informatie is niet aansprakelijk voor de overeenkomsten tussen de margedrukker en AKB Longs.

Nieuwe handrollen, vervaardigd door de Werkgroep (zie het bestelformulier voor handrollen)

Bij de vorige rollenactie zijn zelfgemaakte, nieuwe handrollen in diverse maten geïntroduceerd. De constructie daarvan is functioneel en degelijk: een blank houten greep (kun je zelf met houtolie of vernis bewerken), een metalen beugel en een aluminium kern voor de rol met messing bus waar de as doorheen loopt, zodat je geen last hebt van de twee losse moeren die je in veel ‘traditionele’ typen tegenkomt.

Vroeger werden handrollen vaak met twee ‘voeten’ uitgevoerd, waarmee een onoplettende drukker zijn vorm finaal kon vernielen. Het type dat Tjitze maakt, heeft daarom geen voeten. De beugel is echter zodanig gemaakt dat je de handrol op zijn rug kunt leggen, zodat de wals geen vuil opneemt/afgeeft. Ook de opening tussen de wals en de houder is ruim, zodat je geen last hebt van inktopeenhopping op de beugel. AKB Longs bekleedt de rollen met een hoogwaardige kwaliteit rubber (van de juiste hardheid!).

Voor sommigen bleek dit zelfgemaakte type handrol wat zwaar te zijn. Daarom zijn de kleinere rollen nu, voor zover mogelijk, lichter uitgevoerd.

Afmetingen

Op basis van wat vroeger leverbaar was, is weer besloten om deze handrol in de volgende afmetingen te leveren: breedte: 3, 6, 12, 25, 50, 75, 100 en 150 mm.

In overleg zijn grotere maten mogelijk. De diameter van alle maten is 50 mm, zodat één wenteling 150 mm bedraagt. De prijzen staan vermeld op bijgevoegd bestelformulier.

Combinatie van vier walsen met één houder in kistje

Van verschillende kanten werd weer gevraagd of het mogelijk zou zijn om een kistje met één houder en vier walsen te leveren. Vroeger waren dergelijke combinaties verkrijgbaar, zoals met walsen van 3, 6, 12 en 25 mm. Met zulke smalle walsen is het mogelijk om één of enkele regels in een tekstblok in een afzonderlijke kleur in te inkten. Meerkleurendruk op proef- of handpers is daarmee in één drukgang mogelijk

Tjitze heeft nu voor die maten een houder ontwikkeld waarin die vier kleine walsen (van 3, 6, 12 en 25 mm) passen. Je kunt deze vier rollen afzonderlijk bestellen (elke wals met eigen houder), maar je kunt ook deze vier walsen samen met één houder bestellen. Op het bestelformulier wordt dat aangegeven.

Ook nu is het weer mogelijk om een bijpassend kistje te leveren, waarin je dan die ene houder met de vier losse walsen kunt opbergen. Dit is echter alleen mogelijk wanneer wij met elkaar minstens 15 kistjes bestellen, omdat het alleen dan rendabel is voor de scheepstimmerman om zijn machines in te stellen.

Opmerking: De grotere handrollen vanaf 50 mm hebben vanwege hun breedte allemaal hun eigen formaat houder en kunnen alleen compleet (wals met bijpassende houder) besteld worden.

Bestelling & betaling van nieuwe handrollen

De bestellingen van de nieuwe handrollen lopen op praktische gronden uitsluitend via de Werkgroep, dus niet via AKB Longs. De Werkgroep verzorgt de 'logistiek': de productie van houder & kernen en het transport ervan naar AKB Longs. Bestellen van deze nieuwe handrollen is alleen mogelijk m.b.v. het bijgevoegde bestelformulier.

Tjitze maakt de houders en kernen van de nieuwe handrollen met de hand en dat is behoorlijk arbeidsintensief. Voor een goede productieplanning wil hij graag zo spoedig mogelijk weten wat er aangevraagd zal worden. De productiedata lopen wel gelijk met die van de machinerollen, maar de grens voor het doorgeven van de bestelling voor de nieuwe handrollen is hierbij met een week vervroegd.

De volgende data gelden:

- bestelling handrollen doorgeven de Werkgroep: uiterlijk week 30 (22–26 juli)
- inleveren kernen door de Werkgroep bij AKB Longs: week 35 (26–30 augustus)
- uitlevering handrollen op de Boekkunstbeurs te Leiden (5 en 6 oktober).

Bestellingen worden alleen uitgevoerd na ontvangst van het ondertekende bestelformulier én na ontvangst vóór 26 juli van het verschuldigde bedrag. Nadere infor-

matie vind je op het bestelformulier. Indien het bestelde aantal kistjes onvoldoende is (minder dan 15), vervalt de bestelling daarvan. Het bedrag van € 50 wordt dan geretourneerd.

Aflevering van de nieuwe handrollen

Men kan de bestelde handrollen (en sets in kistje) ophalen bij de stand van de Werkgroep Techniek & Informatie op de Boekkunstbeurs in de Pieterskerk te Leiden op 5 en 6 oktober as. Bij niet-ophalen worden de vereiste verpakings- en verzendkosten in rekening gebracht.

Uitsluitend schriftelijke bestellingen op basis van het 'Bestelformulier voor Handrollen tijdens de Rollenactie 2002' worden aanvaard.

Opmerking: Modellen van de handrollen en de set met kistje kun je in de werkplaats van De Ammoniet bekijken (G. Doustraat 4, 2311 XP Leiden).

De Werkgroep Techniek & Informatie, Tjitze Mast, Gerard Post van der Molen

Vraag & Aanbod

De Ammoniet verkoopt overcomplete zaken uit zijn werkplaats: gereviseerde Adana 8/5, H.H., nieuwe rollen etc. (verkoop i.v.m. verwerving van een Kelsey 8/5); gereviseerde elektromotor: Heemaf type NK 25, 220/380 V, 1,5 KW, 1420 omw. p. min.; regelkappers voor het op formaat kappen van interlinies; antiek boekenpersje ('kopieerpersje'); eenvoudige papiersnijder met houten blad, 21 × 43 cm (Mahez); geheel gereviseerde, fraaie draadhechtmachine voor hand- en voetbeweging (eind 19e-/begin 20ste eeuw); houten blokkers met bengel; insluitkooien in allerlei maten; grote zinken galeien met ijzeren rand (diverse maten); oude, houten galeien (18e/19e/20ste eeuw); antieke stofblazer (in perfecte staat).

Inlichtingen: Gerard Post van der Molen, 071-5130081.

Gratis proefpers

Wegens omstandigheden zoekt kunstenaar een goed onderdak voor een bijzondere proefpers: een 'Littlejohn' (van RSL te Londen). De pers heeft Hollandse hoogte en is in orde; wel moeten de rollen opnieuw bekleed worden. De pers kan gratis afgehaald worden.

Dit type pers was destijds bedoeld voor clichéfabrieken. Formaat fundament: 48 × 35 cm. Formaat van de totale pers: breedte 70 × lengte 220 m (inclusief uitleg).

Inlichtingen: Gijs Winkelman, tel. 06-44904138 en bij Hylke Wierda, tel. 058-2120994.

Gratis snijmachine

Af te halen in hapklare brokken gedemonteerde Krause (doordraaier) met een snijbreedte van 79 cm. Inlichtingen: Hans Kampen, afd. Gebouwbeheer Broese, telefoon 030-2335200, email adres: hkampen@broese.net

In één koop

Adana High Speed nr 2 Handpers. Divers assortiment letter op Hollandse, Franse en Engelse Hoogte (detaillijst bij de stichting), ornamenten, biljetletter, loketten met gerief, hakapparaat voor koperen spaties. Inlichtingen: W. Broese, Parnassia-veld 84, 1115 EH Duivendrecht, tel. 020-6998575, e-mail: w.broese@hccnet.nl

Ramen (trap)degels

Al lang heb ik twee gietijzeren drukramen van onbekende (trap)degels. De ene met buitenformaat 27,8 × 21,3 cm en binnenformaat: 22,9 × 17,2 cm; de andere resp. 33,8 × 33,0 cm en 28,0 cm × 27,0 cm. Wie kan deze gebruiken? Ze zijn wellicht passend te maken voor een pers die bij benadering dat drukformaat heeft. Gratis af te halen bij Gerard Post van der Molen, 071-5130081.

Cheops

Al jarenlang heb ik wat pakjes (nieuwe) letter liggen die ik helemaal niet gebruik. Het gaat om: 1 polis 8pts. Vette Cheops, een klein pakje met getekende kapitaaltjes en wat ligaturen van 24 pts. halfvette Cheops en een pakje 10 pts magere Cheops bovenkast. Wie ik kan ik daar blij mee maken? Gratis af te halen bij Gerard Post van der Molen, 071-5130081.

Proefpers

Aangeboden: Een Grafix proefpers (bouwjaar 1986), electrisch aangedreven (380 V). Verder twee fraaie Eickhoff proefpersen. Bij: Prestotype, Schellingweg 9, 1507 DR Zaandam, 075-631 32 22. Je kunt vragen naar Theo van den Akker. Hij kan je ook verder helpen aan insluit- en onderlegwit, letter, bokken e.d.

Trapdegel

Aangeboden: Trapdegel, in goede staat. Inlichtingen: Marlies Louwes, Grevingaheerd 144, 9737 ST Groningen, 050-541 94 62.

De clichés bij 'De Gedichten van den Schoolmeester'

Van Huil van Krimpen heb ik in de jaren tachtig een collectie originele clichés (alle op houten voet) overgenomen van de tekeningen die Anth. de Vries maakte bij

De Gedichten van den schoolmeester van Gerrit van de Linde. Volgens Huib waren dit de originele clichés die Van de Garde destijds rond de eeuwwisseling gebruikte. Over die uitgave beschik ik niet, maar wel over een van de gebrs. E. & M. Cohen te Amsterdam waarin deze tekeningen eveneens afgebeeld staan (gedrukt bij de Firma Karel Misset te Arnhem).

De verzameling is niet compleet: Anth. de Vries maakte er een 300-tal voor het boek, maar deze collectie omvat daar 125 van. Het leek me wel wat om hiermee bijzondere uitgaven te gaan maken. Dat is er tot nu toe niet van gekomen en ik verwacht ook niet dat ik daarmee nog aan de gang ga: er zijn teveel andere zaken waar mijn voorkeur nog meer naar uitgaat. Ik zoek daarom een goede bestemming voor deze collectie. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met Gerard Post van der Molen (071-5130081).

Mededelingen

Samenwerking met Exlibriswereld

Op zondag 20 april j.l. waren Doortje de Vries en ik uitgenodigd om de bijeenkomst van de Vereniging Exlibriswereld op te luisteren met onze aanwezigheid. We hadden zeker belangstelling en hebben ook werk verkocht. Voor mijzelf is dat laatste niet het belangrijkste. Mijn werk aan geïnteresseerden voor kleingrafiek laten zien is het voornaamste doel.

Van sommige mensen die ik sprak, waaronder ook bestuursleden, kwam het idee naar voren dat het best eens aardig zou zijn te onderzoeken om samen met SdM activiteiten te ondernemen.

Misschien zelfs meedoen aan de beurs in de Pieterskerk in Leiden? Wie weet...

Dick Berendes – Typografie

Project John Cornelisse (Het ene project is het andere niet! red.)

Geen dwergjes dit jaar, veel te weinig belangstelling daarvoor tot dit moment heb het Kees Thomassen ook reeds gemeld, en het moet in de nieuwsbrief maar vermeld worden. jammer maar toch...dan heb ik wat tijd over voor andere activiteiten, moet m'n monotype repareren, en nog een computerprogramma afmaken.

Groet, John

Varia

Boekenpost

In nr. 59 mei/juni staat een leuk artikel 'Der Strickende Mann en d. Doelpunt. Fraai zetwerk in nieuwe uitgaven Stichting Grotisque'.

De uitgaven van Stichting Grotesque zijn telefonisch of per e-mail te bestellen (020-6930193, werkplaats@grotesque.nl) en zijn verkrijgbaar bij Minotaurus Boekwinkel, Sint Antoniesbreestraat 3D te Amsterdam.

In de kolofon

Donderdag 15 april hield ‘In de kolofon’ weer een geslaagde voorjaars-presentatie met nieuw bibliofiel werk, waarbij deze keer Elze ter Harkel en Piet van Mook centraal stonden. Bij boekhandel Verkaaik in Gouda zijn namelijk een kast en een wand speciaal vrijgemaakt om boeken en prenten met tekst en beeld (op consignatie basis) te koop aan te bieden.

Indien u werk heeft wat geschikt is om op de najaars-presentatie te worden aangeboden, laat dat dan even weten bij Inez Meter, 0182-513441 of Peter Hendriks, 0182-529355 hendriksp@planet.nl. Om verzenden te vermijden, kunnen zij eventueel ook tijdens de Margemarkt uw werk meenemen.

Nieuwe publicaties

Spectatorpers

Kaba ornament, deel 1 – vorm, een nieuwe uitgave van Bram de Does bij diens Spectatorpers. Het is het eerste deel van een serie van vier, mogelijk zes, over de ontwikkeling van een klein typografisch versieringsmotiefje en de mogelijkheden ervan. Elk deel bestaat uit tekst en honderd, vaak verrassende zetvoorbeelden met het Kaba ornament, in hoogdruk in minstens vier kleuren. Het plan is de komende jaren steeds in mei een deeltje gered te hebben.

Bram de Does heeft het Kaba ornament in 1987 laten graveren en gieten door de lettergieterij van zijn voormalige werkgever, Joh. Enschedé en Zonen. Henk Drost heeft het graveer- en gietwerk gedaan. In deel 1 beschrijft de auteur de ontwikkelingsgeschiedenis van het ornament. In de latere delen worden vignetten, randen en patronen behandeld, min of meer systematisch ingedeeld volgens een classificatiemethode uit de wiskunde (kristallografie): de symmetriegroepen.

Per deel 56 pagina's, formaat 25,5 (h) × 18,5 (br). Handgezet door Bram de Does in de Schefferletter (collectie Enschedé, no. 6) en de Kaba ornamenten. Hoogdruk door de auteur op zijn Victoria degelpers. Drukvormen van 4 pagina's, 4 kleuren, 85 drukgangen. Zerkall velijn 145 gr. Handgebonden door Erik Schots, Krommenie. Bandzetter in handgevormd Nepalees papier. Blindstempel. Oplage 175 genummerde exemplaren.

Prijs van deel 1: € 135 (excl. € 10 verzendkosten).

Toezending – na verschijning – per post na overmaking van € 145 op postbanknummer 4 306 243, t.n.v. Stichting Minotaurus te Amsterdam.

Het boek is t.z.t. ook in te zien en verkrijgbaar bij Minotaurus Boekwinkel, Sint Antoniesbreestraat 3D Amsterdam, postadres: postbus 16477, 1001 RN Amsterdam, Nederland. Telefoon en fax ++ 31 (0)20 – 6 22 77 48, www.xs4all.nl/~bipet/mino

Triona Pers

Moeder Spin, Soepboer Albertina, 1e druk, 2002, 8 pag. 23x15 cm, in de reeks Souvenir, cahiersteek, hoogdruk, € 7 (excl. verzendkosten).

Geachte spreker, S. Carmiggelt, 2001, 8 pag. 24x15 cm, cahiersteek, met linosnede van Peter Bekker, oplage 111, hoogdruk, € 11 (excl. verzendkosten).

Triona Pers, Havenstraat 2, 9973 PL Houwerzijl

Drukkerijmuseum Etten-Leur

Jubileumboeken van grafische bedrijven. Frans A. Janssen (Hoogleraar Boek- en Bibliotheekgeschiedenis UvA). 8 pag. Boekdruk. Letter: Lectura. Papier: Butterfly vergé en Butterfly Cotton. 250 exemplaren. € 4 op rek. 1806160 van Stichting Grafisch Historisch Centrum te Etten-Leur o.v.v. 'Jubileumboeken'.

Inlichtingen 076-5034826

Condorpers

Uitgevaaren, foto's Anke Ligteringen, tekst Inez Meter.

Bibliofiel kunstproject over een houten schip dat al ruim 40 jaar in de Hollandsche IJssel ligt te vergaan. Het levensverhaal met 8 kleurenfoto's in verschillende jaargetijden. Gedrukt in 3 kleuren door Peter Hendriks en op unieke wijze gebonden in een suède-leren band bewerkt met hout, in de vorm van de voorplecht van het schip. De oplage is 15 exemplaren, waarvan slechts 10 exemplaren zullen worden verkocht. De prijs is € 225, exclusief eventuele verzendkosten.

Inlichtingen: Condorpers, Anna van Hensbeeksingel 84, 2803 LJ Gouda, telefoon 0182-529355.

De Carbolineum Pers

De Vlaamse private press 'De Carbolineum Pers' van Boris Rousseeuw heeft het genoegen u de publicatie aan te kondigen van *Abuysen ende ongeregeltheden*. Een onbekend rapport over de boekhandel in Brabant in de zeventiende eeuw.

De betrekkingen tussen drukkers en overheden zijn in Vlaanderen zelden harmonieus geweest. Reeds in 1516, minder dan een halve eeuw na de komst van de boekdrukkunst in onze gewesten, loofde de latere keizer Karel V een beloning van 100 gulden uit voor het verklikken van de auteur van opruiende Gentse pamfletten en karikaturen. Diens ordonnantie zou de volgende eeuwen gevolgd worden door honderden andere geboden en verboden rond drukpers en boekhandel.

Hoe moeilijk de relaties lagen, blijkt ook uit een tot nu toe ongepubliceerd rapport uit de late zeventiende eeuw, dat onlangs ontdekt werd in het archief van de Grote Raad van Mechelen. Een anonieme auteur, mogelijk een raadsheer van de Grote Raad, heeft persoonlijk het boekbedrijf in Antwerpen, Leuven en Brussel gecontroleerd, en brengt verslag uit van diverse 'abuysen ende ongeregelheden in het drucken ende vercoopen van ongemanierte ende inadmissibele boecken, tractaeten, printen, liedekens, refereynen, geschriften ende manifesten.' Tegelijk stelt hij een aantal maatregelen voor om de wantoestanden aan te pakken. Het is een onbekend ooggetuigenverslag dat een heldere momentopname biedt van het Vlaamse boekbedrijf in de vroegmoderne tijd.

Na meer dan 300 jaar in de archieven te hebben gesluimerd, verschijnt dit boeiende rapport nu voor het eerst bij De Carbolineum Pers, met een inleiding door dr. Pierre Delsaerd, conservator van de historische collecties in de bibliotheek van de Ufsia te Antwerpen. Tekst en inleiding zijn met de hand gezet uit speciaal nieuw gegoten Goudy Mediaeval 14 punt, en met de handpers gedrukt op geschept Hahnemühle papier, in een oplage van 75 genummerde exemplaren. Het boek van 20 cm. en ongeveer 60 bladzijden is ingenaaid en zit in een kartonnen foedraal. 'Abuysen ende ongeregelheden' zal € 75 kosten en verschijnt deze zomer. Wie betaalt vóór 1 juni ontvangt een op naam gedrukt exemplaar. Het boek kan besteld worden op e-mail brousseeuw@rug.be. Storten kan op rekening 001-2190765-96 van Boris Rousseeuw, Elf Novemberstraat 22, 2910 Essen. Voor Nederland: storten op rekening ING 68-33-19-698. Na verschijnen wordt het boek stevig verpakt en aangetekend toegestuurd.

Enkele proefbladzijden zijn te zien op mijn website <http://members.lycos.nl/Carbolineum/abuysen.html>.

Desgewenst kunt u via e-mail ook een gedrukt prospectus aanvragen, zodat u papier, formaat en letter al kan savoueren.

Ampersand

Het vijfde seizoen, een bundel Japanse verzen van Henk van Zuiden, met drie etsjes van Ellen van Toor. De bundel, in een oplage van 1-99 exx., is verzorgd door margedrukkerij Ampersand te Appelscha. Papiersoorten: Bugra 120 grs. (omslag) en Aquarel Torchin 190 grs. (binnenwerk), afmeting 21 × 12 cm. Lettertype: Garamont.

Eveneens in een oplage van 1-99 exx. verscheen de novelle *Blink*, geschreven door Henk van Zuiden, met een zeefdruk van René Stolk. Deze bundel is in hoogdruk vervaardigd door het Grafisch Museum Groningen. De tekst is gezet op een Inter-type loodzetmachine uit de Baskerville corps 10. Gedrukt op een Heidelberg

Cylinderautomaat. Papiersoorten: Phoenix motion xantur 150 grs. (schutbladen), Conqueror blanc verge 100 grs. (binnenwerk) en Conqueror blanc verge 220 grs. (zeefdruk). Band: grijsblauw linnen van Jansen en Wijsmuller, afmeting 24,5 × 15,5 cm.

Beide bundels zijn te verkrijgen door het overmaken van € 60 per stuk, bij bestelling van 2 exemplaren wordt de prijs inclusief verzendkosten € 110. Bestellen: maak het bedrag over op girorekening 28.44.619 t.n.v. Henk van Zuiden, Den Haag. Informatie: Henk van Zuiden, Cornelia van Zantenstraat 312, 2551 PV Den Haag, tel/fax 070-3975195.

In de Bonnefant

Theun de Vries: *De ballade van Sint-Gertrudis* (2002). Een muizige geschiedenis. 22 × 15 cm, 12 blz., ingenaaid met een muisgrijs stofomslag. Oplage 85, gesigneerd € 30. Informatie: Banholt, quercus@freeler.nl.

Officina Borogovi

Charles Kirkpatrick Sharpe: *The Lord Hoddom his Complaint; a fragment* (2002). Een bloederige ballade met een tekening van Rigby Graham. 22 × 15 cm, 15 blz., ingenaaid met stofomslag. Oplage 48. Informatie: Banholt, quercus@freeler.nl.

DRUKsel

Bij DRUKsel zijn drie nieuwe poëziebundels verschenen:

- Paul Demets, *Vrees voor het bloemstuk*
126 exemplaren, genummerd en gesigneerd, € 13
- Jan Lauwereyns, *De boeke-kas. Waar toe zo veel?*
200 exemplaren, genummerd en gesigneerd
- K. Schippers, *Met van*
126 exemplaren, genummerd en gesigneerd, € 13

Agenda

Euregionale Antiquaren Beurs voor Boek en Prent.
Wyck-Maastricht, Platte Zaol. 13 en 14 juli 2002, 11-17 uur.

Grafisch Museum Groningen

Het Kinderboek op de computer, 22 juni t/m 8 september 202.
Openingstijden: dinsdag t/m zondag 13-17 uur, Rabenhauptstraat 65, 9725 CC Groningen, tel. 050-5256497, www.grafischmuseum.nl

Poëzie in Maastricht

Van donderdag 13 juni t/m zondag 16 juni worden de derde Maastricht International Poetry Nights gehouden. Eregasten: Jan Owen (Australië), Gennadij Ajgi (Rusland) en Rutger Kopland (Nederland). Op 15 juni wordt de Hans Berghuisstok voor Poëzie (literaire prijs) uitgereikt aan Duoduo (China). Het gehele programma is te vinden op www.maastrichtpoetry.com.

Exlibris verzameld

Van 8 juni t/m 1 september 2002 organiseert Museum Meermanno een tentoonstelling die de vele facetten van de eeuwenlange geschiedenis van het exlibris toont. Uitgangspunt voor deze tentoonstelling is de rijke collectie Jansen Ebing, die vorig jaar aan het museum is overgedragen. Hierin zijn voorbeelden te vinden van hoogtepunten uit de geschiedenis van het exlibris.

In totaal zullen zo'n tweehonderd exlibris worden getoond. Het oudste exlibris op de tentoonstelling is van Albrecht Dürer en wordt tussen 1510 en 1528 gedateerd. Verder wordt in de tentoonstelling aandacht geschonken aan de zeer gevarieerde thematiek van het exlibris als eigendomsmerk, dit wil zeggen als een vorm van omgang met het boek.

Bij de tentoonstelling verschijnt een geïllustreerde publicatie van de hand van Roel Tieleman, zelf ook exlibrisverzamelaar. De titel luidt: *Het exlibris als spiegel van boek en wereld. Een beeld van de collectie Jansen Ebing in Museum Meermanno-Westreenianum*. (Uitgave Museum Meermanno, 120 p., 50 afb., prijs € 14,50)

Holland Papier Biënnale

Van 15 juni t/m 8 september 2002 wordt in het Museum Rijswijk voor de vierde maal de Holland Papier Biënnale georganiseerd (dinsdag t/m zondag van 12.00–17.00 uur, maandag gesloten)

Tentoonstelling

Negentien internationale beeldend kunstenaars laten op deze vierde Holland Papier Biënnale werken zien die zijn vervaardigd in uiteenlopende technieken uit alle mogelijke soorten papier. Hoewel deze kunstenaars verschillende achtergronden hebben (schilder-, teken- en beeldhouwkunst, grafiek, textiel, design en zelfs film) zijn zij in de loop van hun carrière gefascineerd geraakt door het materiaal papier. Door zijn souplesse, kracht, transparantie en fragiliteit is papier voor hen een onuitputtelijke bron van expressiemogelijkheden.

De 19 deelnemende kunstenaars aan de Holland Papier Biënnale 2002 zijn: Mariëlle van den Bergh (Nederland), Maggie Bunzl (Engeland), Vito Capone (Italië), Dan

Geesin (Nederland/Engeland), Graham Hay (Australië), Paul Jackson (Israël), Paul Johnson (Engeland), Misch Kohn (Verenigde Staten), Zhanhong Liao (Nederland), Karin Muhler (Schotland), Berdien Nieuwenhuizen (Nederland), Dianne Reeves (Verenigde Staten), John Risseeuw (Verenigde Staten), Vivian Rozenbeek (Nederland), Mathijs Stegink (Nederland), Paulo Taborda Barreto (Nederland), Yuko Takada Keller (Japan/Denemarken), Raymond Tomasso (Verenigde Staten), Gangolf Ulbricht (Duitsland).

Publicatie

Bij de Holland Papier Biënnale 2002 verschijnt weer een exclusieve publicatie, ditmaal getiteld *Tijdloos Papier*. Samensteller van het boek is Peter Gentenaar die samen met vormgever Loes Schepens ook de boeken bij de drie vorige papierbiënnales verzorgde. In het boek *Tijdloos Papier* belichten 12 experts op het gebied van papier verschillende aspecten van papier op historisch en technisch gebied. Aan de orde komen ondermeer: de ontwikkeling van boekrol tot boek, de herontdekking van papyrus, de geschiedenis van Javaans bastpapier, de eerste papiermolen in de Verenigde Staten, bewegende prentenboeken, houtvrij papier, de veroudering van papier en savannepapier uit Zimbabwe.

Tevens worden in het boek de werken getoond van de 19 kunstenaars, die deelnemen aan de tentoonstelling. Een monster van het papier, dat zij voor hun werk gebruiken, wordt op ingenieuze wijze in het boek opgenomen.

Tijdloos papier (Ned/Eng) verschijnt bij Uitgeverij Compres bv, Leiden.

ISBN 90-73803-03-09; 240 pagina's. Verkoopprijs € 49,95.

Winkel

Tijdens de Holland Papier Biënnale 2002 is in het Museum Rijswijk een winkel ingericht met een uitgebreid assortiment van boeken over papier en papierkunst, vellen handgemaakt papier en kleine kunstvoorwerpen. Te koop is handgemaakt papier van onder andere Vibeke Bak Hansen (Denemarken), Maureen Richardson (Engeland), Rogier Uitenbogaard (Japan) en Natan Kaaren (Israël). Kleine objecten, sieraden en briefkaarten zijn te koop van onder andere Ursula Schiegnitz (Duitsland), Richard Wetzel

(Duitsland) en Nel Linssen, Ingeborg Vandamme, Nienke van Amersfoort, Colette Bloos, Ingrid Siliakus, Nadjezda van Ittersum, Inez Fritschy en Aliza Thomas uit Nederland.

Papiermarkt

Ter afsluiting van de Holland Papier Biënnale 2002 wordt op zondag 8 september van 12.00–17.00 uur een grote papiermarkt georganiseerd in en bij het Museum Rijswijk. Een groot aantal kunstenaars en papiermakers presenteren zich met hun producten en tevens worden demonstraties verzorgd.

Colofon

Nieuwsbrieven verschijnen 4 maal per jaar: in maart, juni, september en december. Kopij voor de nieuwsbrief dient uiterlijk 14 dagen voor de verschijningsdatum in ons bezit te zijn.

Bijdragen liefst per email naar nieuwsbrief@boekproductie.nl, of per post naar Nieuwsbrief Stichting Drukwerk in de Marge, Postbus 16477, 1001 RN Amsterdam (op flop of op papier getypt, zo niet in elk geval duidelijk geschreven).

ISSN 1382-1962